Eduskunnan verojaosto, 27.9.2016
Eduskuntakuuleminen

Asia: HE 137/2016 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta annetun lain sekä eräiden juomapakkausten valmisteverosta annetun lain 3 §:n ja liitteen muuttamisesta

Valtion ravitsemusneuvottelukunta kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta annetun lain liitteen muuttamisesta. VM:n verojaostolle elokuussa antamamme lausunnon pohjalta toteamme edelleen seuraavaa:

Valtion ravitsemusneuvottelukunta on huolestunut esityksestä poistaa makeisten ja jäätelön valmistevero. Ravitsemuksellisesti epäterveellisiin tuotteisiin kohdistettu verotus tukee väestötasolla hyvän ravitsemuksen edistämistä ja epäterveellisten tuotteiden kulutuksen vähentämistä. Verotus kohdistuu laajasti koko väestöön, ja tässä tapauksessa erityisesti niihin, joilla kyseisten tuotteiden kulutus on runsainta. Valmistevero antaa myös vahvan viestinnällisen painoarvon sille, että kyseiset tuotteet eivät kuulu terveellisen ruokavalion yleisiin valintoihin. Veron poistoon liittyvä kuluttajahinnan lasku puolestaan tekee tuotteista entistä houkuttelevampia ja ennustettavasti lisää makeisten ja jäätelön syömistä. Verotuksen keinot ja tuotteiden hinnoittelu on tiedetysti vaikuttava keino muuttaa osto- ja kulutustottumuksia. Terveysperustaisesta sokeriverotuksesta on useita esimerkkejä muissa maissa, mm. Unkari, Tanska ja Norja.

Elintarvikealan tuoreimmista tilastoista (Ruokatieto, tietohaarukka 2016) havaitaan, että virvoitusjuomien kulutus on kääntynyt hyvään laskuun (2011 56 litraa/henkilö/vuosi, 2015 43,3 litraa/vuosi/henkilö). Samana aikana sokerin kulutuksessa voidaan havaita laskua (-0,8 kg/henkilö/vuosi). Jäätelön ja makeisten kulutuksesta ei ole vastaavaa tilastotietoa saatavilla. Makeisten kulutuksen kuitenkin tiedetään olevan tällä hetkellä noin 14 kg/henkilö/vuosi, kun se 90-luvun alussa oli noin 6 kg/henkilö/vuosi, ja vuonna 2010 noin 9 kg/henkilö/vuosi. Väestön terveyden, lihavuuden ja siihen liittyvien kansantautien sekä hammassairauksien kannalta kehitys on huolestuttava. Lisätty sokeri ravinnossa on pelkkää lisäenergiaa ja köyhdyttää rasvan ohella ruokavalion ravintoainetiheyttä.

Runsaimmin sokeria saadaan makeista juomista, makeisista ja makeista maitovalmisteista kuten jäätelöstä. Väestötasolla erityisen huolestuttavaa on se, että sokerin saanti on korkeinta lapsilla ja nuorilla. Valmisteveroon esitetyn muutoksen vuoksi erityinen huolenaihe Suomessa on nyt lasten ja nuorten terveys. Kouluterveystutkimuksen mukaan peruskouluikäisistä tytöistä ja pojista noin 90 % syö karkkeja ja suklaata viikoittain ja vähintään 3-5 kertaa viikossa syöjiä on noin 30 % (kuva 1). Vastaavasti, vähintään kolme kertaa viikossa sokeroituja virvoitusjuomia ja mehuja nauttii noin 40 % pojista ja 24 % tytöistä. Yli 10 % pojista nauttii virvoitusjuomia ja mehuja lähes päivittäin; tytöistä noin 6 %. Koululaisten välipalat ja juomat, joita nautitaan kouluaterian lisäksi koulupäivän aikana, ovat makeita, sokeroituja tuotteita. Yleisimmin nautitaan karkkeja ja suklaata ja lähes yhtä yleisiä ovat virvoitusjuomat ja mehut. Koululaiset ostavat näitä tuotteita pienillä taskurahoillaan, joten pienikin hinnanalennus on epäedullinen ”kannuste” lisäostoihin.

Leikki-ikäisillä lapsilla sokerin saanti ylittää jo kahden vuoden iässä sokerin määrästä annetut suositukset. Kuva (2). Sokerin saannin kannalta välipalojen laatu on lapsilla oleellinen. Välipalat tuottavat lähes 70 % päivittäisestä sokerin saannista (Eloranta A-M, 2014, Itä-Suomen yliopisto) ja sokerin osuus niissä on yli kaksinkertainen (20 E%)

verrattuna suositukseen (suositus < 10 E%). Sokeristen tuotteiden käytön vähentäminen on keskeinen asia lasten ravitsemuksen parantamisessa.

Lasten hampaiden reikiintyminen on Suomessa varsin yleinen ongelma. Tervehampaisten lasten osuus on noussut, mutta vioittuneiden hampaiden määrä lasta kohti on uudelleen nousussa. Hammasongelmat näyttävät kasautuvat osalle lapsista ja heillä lisääntyvästi. Hammasterveyden ylläpitäminen ja edistäminen on entistä haastavampaa. Suun terveyden ylläpitämisessä ja edistämisessä keskeistä on säännöllinen ateriarytmi, johon ei liity napostelua, sekä veden käyttäminen janojuomana. Lisääntyvä sokerin saanti, makeiset, makeat välipalat, ja virvoitusjuomat vaarantavat hammasterveyden.

VRN esittää, että makeis-, jäätelö- ja virvoitusjuomaveron tulisi jatkua ja sen lainsäädännöllinen perusta muuttaa terveysperusteiseksi, ja edelleen, että veron tasoa tulisi nostaa ja veropohjaa laajentaa. Terveysperusteisen verotuksen mahdollisuudet ravitsemuksellisesti ja terveyden kannalta epäedullisten tuotteiden osalta tulisi harkita nyt uudelleen vireillä olevasta muutoksesta ja sen mahdollisesta voimaantulosta riippumatta. Verotuksen keinot tulisi kohdistaa nyt verotuksen piiriin jäävien virvoitusjuomien ja niihin rinnastettavien juomien verotusta laajemmin terveyden kannalta epäedullisiin tuotteisiin (makeiset ja jäätelö sekä runsaasti lisättyä sokeria sisältävät tuotteet, kuten napostelu- ja välipalatuotteet, keksit, vohvelit ja muut makeat leivonnaiset).

Verotuksen keinojen käyttäminen väestön ravitsemuksen edistämisessä on esillä kaikissa tuoreissa kansallisissa ja kansainvälisissä toimenpideohjelmissa (kuten THL:n kansallinen lihavuusohjelma, EU Action Plan on Childhood Obesity 2014-2020, WHO European Food and Nutrition Action Plan 2015-2020). Erityisesti verotuksen keinot, jotka tukevat yleistä terveysviestintää, asian tiedostamista ja annettua ravitsemusohjausta, ovat tehokkaita yhdessä. Viestinnällä yksin on vain rajalliset mahdollisuudet vaikuttaa ja vaikutukset kohdistuvat usein jo terveystietoisiin, joiden ruokavalio on jo keskimääräistä terveellisempi.

Arja Lyytikäinen
Valtion ravitsemusneuvottelukunta
pääsihteeri
arja.lyytikainen@evira.fi
Puh. 050 409 9860

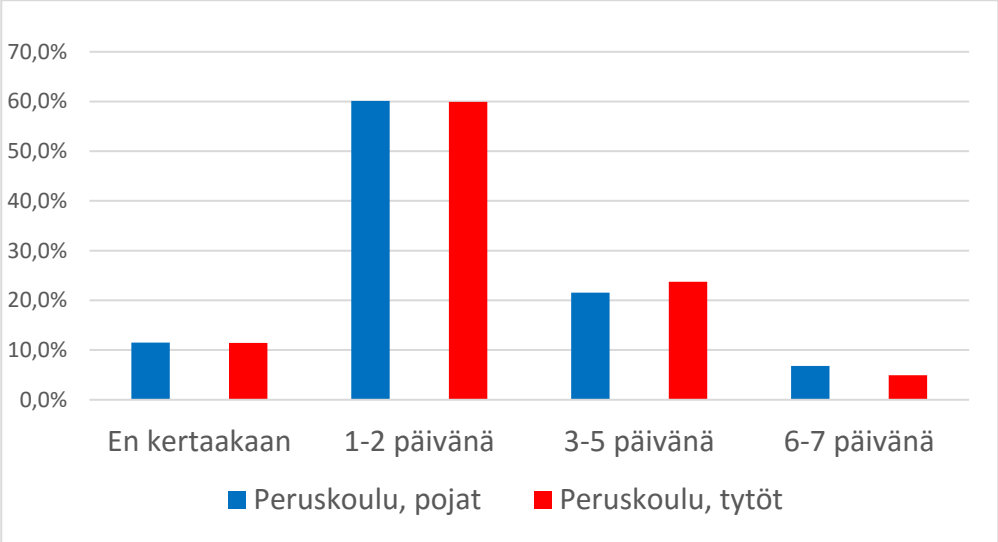

Kuva 1. Peruskoululaisten karkkien ja suklaan syönti (kertaa viikossa). Kouluterveystutkimus 2015, n = 118174

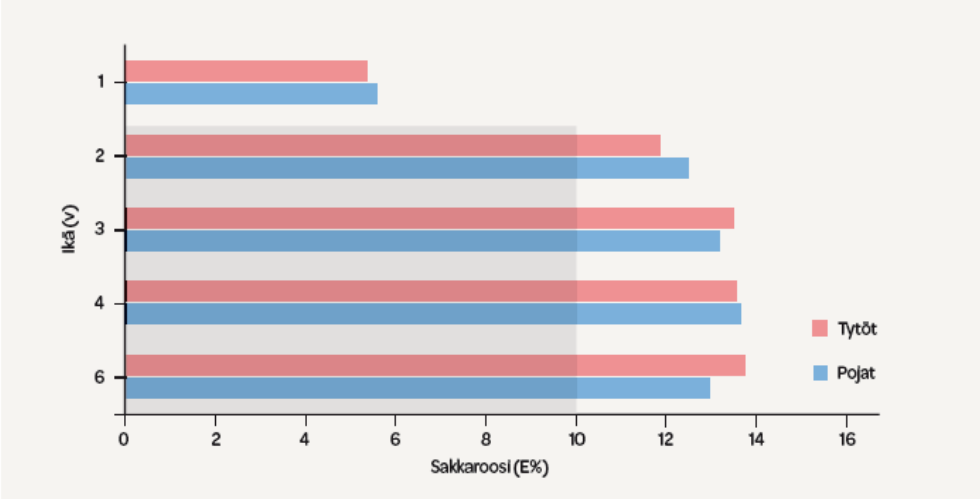

Kuva 2. Leikki-ikäisten lasten sokerin saanti (% energiasta) verrattuna suositukseen. Suositus: enintään 10 % energiasta.